

'Brugklas bestaat alleen in naam'

Op vele middelbare scholen bestaat de brugklas alleen nog maar in naam. Dat concludeert Hanne Obbink (Trouw 16/2/2009) op basis van CBS- en IBG-cijfers.¹ In de jaren 1960 voerde de Mammoetwet een breed brugjaar in, waarin gedetermineerd zou worden voor welk programmatype de aankomende scholier geschikt was. De programmakeuze werd dus een jaartje uitgesteld. Maar in de laatste decennia zijn de brugklassen steeds smaller geworden. In plaats van op allocatie (toeleiding naar het beste programmatype) kwam het accent op selectie te liggen: vanaf de eerste schooldag zit je in een bepaald programmatype opgesloten en als dat te hoog gegrepen is, word je aan het eind van het schooljaar naar een lager programmatype verwezen. Begin december pleitte minister Plasterk voor uitstel van de programmakeuze.² Door verbreding van het brugjaar moet de allocatieve functie van de brugklas worden hersteld. Maar er zijn nogal wat tegenkrachten.

1. Technologische tegenkrachten. Sinds de invoering van de Mammoetwet is er veel verbeterd in de technieken voor het testen op schoolgeschiktheid. De CITO-toets geeft een goed beeld van het beginniveau van aankomende middelbare scholieren. Daardoor is het belang van de determinatie via een brede brugklas afgenomen: dankzij de CITO-toets weten middelbare scholen van meet af aan welk vlees ze in de kuip hebben.³ Nee, stelde Theo Wubbels onlangs, de traditionele CITO-toets is een momentopname van het bereikte beginniveau en geeft te weinig indicatie van het groeipotentieel.⁴ Om verborgen talent op te sporen moet volgens hem daarnaast een intelligentietest worden afgenomen. Hij bepleit dus verfijning van het testtechnologisch instrumentarium, zodat men vervolgens met smalle brugklassen kan volstaan. [Het voorstel van de PO-raad om de CITO-toets op een later tijdstip in het laatste leerjaar van de basisschool af te nemen, valt uiteraard niet in goede aarde bij voorstanders van smalle brugklassen:⁵ zij hebben de toetsuitslagen immers nodig om tijdig zicht te krijgen op de omvang van hun instroom.]

2. Didactische tegenkrachten (A): de toegenomen heterogeniteit van de instroom. Doordat het zitten-blijven in de basisschool nagenoeg is afgeschaft, krijgt het vmbo, wat beginniveau betreft, een zeer heterogene leerlingenpopulatie binnen. In didactisch opzicht loopt men dan risico's als men alle vmbo-leerlingen hetzelfde brugklasprogramma zou aanbieden.

3. Tegenkrachten in verband met de basisvorming. Toen de gemeenschappelijke basisvorming in het voortgezet onderwijs werd ingevoerd (1993), gingen de onderbouwprogramma's van de onderscheiden schooltypen op de schop. Omdat alle schooltypen in de onderbouw dezelfde tussentermen moesten bereiken, koos elk schooltype reeds met ingang van het eerste leerjaar voor een eigen programmatempo. Het brede brugjaar moest daarvoor wijken.

4. Organisatorische tegenkrachten. Ook de invoering van het vmbo (1999) leidde veelal tot versmalling, toen de mavo organisatorisch bij het vmbo werd ondergebracht. Vele scholen schaften de brede mavo/havo/vwo-brugklas af, en kozen voor de smallere havo/vwo-brugklas.

5. Didactische tegenkrachten (B): talentontwikkeling. In de landelijke onderwijspolitiek wil men brede brugklassen omdat verborgen talent zodoende *geïdentificeerd en ontwikkeld* kan worden, maar scholen vrezen daarentegen dat de talentontwikkeling van leerlingen met een hoger beginniveau *belemmerd* wordt door hen hetzelfde programma te laten volgen als leerlingen met een lager beginniveau. [Een soortgelijk argument wordt in het vmbo gehanteerd door projectleider Benali, die betrokken is bij het opzetten van vakcolleges voor ambachtlieden-in-de-dop: geef van meet af aan 'ruim baan voor gouden handjes' en demotiveer hen niet door een breed brugjaar met teveel theoretische basisvorming.⁶]

6. Tegenkrachten op het gebied van marketing. Aangezien (de ouders van) leerlingen met een hoger beginniveau eveneens vrezen dat ze in hun talentontwikkeling belemmerd worden, mijden zij scholen die een breed brugjaar aanbieden. Daarom is de smalle brugklas, aldus Ben van der Hilst, een marketingargument voor het werven van leerlingen met een hoger beginniveau.³

7. Bedrijfseconomische tegenkrachten. Scholen kunnen nog een ander motief hebben voor het aanbieden van een smal brugjaar. Naarmate de deelnemerspopulatie aan een brugjaarprogramma qua beginniveau en talent homogener is, kost het minder personeelsinzet om hen adequaat te bedienen. Interne differentiatie naar tempo (of het aanbieden van bijspiijkervoorzieningen) is bedrijfseconomisch niet aan-

trekkelijk. En indien niet alleen de leerlingenpopulatie per brugjaar maar ook de leerlingengroepen per klas heterogeen zijn samengesteld, leidt dat zeker tot extra werkdruk voor de docenten.

8. Conclusie. 'Kosten besparen zonder talent te verspillen', luidde de titel van een vorige posting.² In de punten 1 en 5 kwamen twee mogelijke bronnen van talentverspilling naar voren:

- als leerlingen op basis van hun CITO-score (beginniveau) in een **smal brugjaar** worden geplaatst, lopen ze het risico in een te laag vervolprogramma terecht te komen (er wordt geen rekening gehouden met hun eventuele verborgen talent);
- als leerlingen in een **breed brugjaar** worden geplaatst, lopen leerlingen met een *relatief hoge* CITO-score het risico onvoldoende te worden ondersteund en uitgedaagd door het aangeboden programma, zodat ze in het brugjaar minder voortgang boeken dan mogelijk zou zijn geweest, wat er zelfs toe kan leiden dat ze in een te laag vervolprogramma geplaatst worden.

Maar eigenlijk is er nog een derde bron van mogelijke talentverspilling:

- als leerlingen in een **breed brugjaar** worden geplaatst, lopen leerlingen met een *relatief lage* CITO-score het risico onvoldoende te worden ondersteund door het aangeboden programma (ze kunnen het aangeboden programma niet bijbenen), zodat ze in het brugjaar gedemotiveerd raken, wat er zelfs toe kan leiden dat ze in een te laag vervolprogramma geplaatst worden.

Als men deze drie risico's wil reduceren, kan men de volgende beslisregels hanteren. Ik maak daarbij onderscheid tussen enerzijds de breedte van het *brugjaarprogramma* dat aan alle klassegroepen wordt aangeboden en anderzijds de samenstelling van de *klassegroepen* waarin de leerlingen worden ingedeeld. Het gaat om beslisregels voor dakpansgewijze inrichting van brugjaren.⁷

- Plaats leerlingen met een hoog CITO-advies (havo of hoger) in een brugjaarprogramma waarin ze nog kunnen uitwijken naar het naast-lagere vervolprogramma.
- Plaats leerlingen met een lager CITO-advies (havo of lager) in een brugjaarprogramma waarin ze nog kunnen opklimmen naar een hoger vervolprogramma.
- Plaats leerlingen in een *klassegroep* waarin ze (gezien hun CITO-advies) kunnen meekomen en waarin ze bij voldoende motivatie en talent ook kunnen uitblinken.
- Plaats de uitblinkers uit een klassegroep zo mogelijk halverwege het brugjaar over naar een 'hogere' klassegroep, opdat ze zich kunnen optrekken aan leerlingen met een 'hogere' prognose.

CITO-advies	plaatsing in brugjaarprogramma	plaatsing in een klassegroep van aanstaande ...
1. gymnasium	vwo	gymnasiasten
2. vwo	havo-vwo	vwo'ers
3. havo-vwo	havo-vwo	havisten
4. havo	mavo-havo-vwo	havisten
5. mavo-havo	mavo-havo	mavisten
6. mavo / theoretische leerweg	mavo-havo	mavisten
7. gemengde leerweg	glw-mavo	glw'ers
8. kaderberoepsgerichte leerweg	kblw-glw-mavo	kblw'ers
9. basisberoepsgerichte leerweg	bblw-kblw	bblw'ers

De bovenstaande tabel heeft niet de pretentie van een precies voorstel, maar wil veeleer een illustratie bieden van het dakpanprincipe dat in a) t/m d) geschetst is.

Wes Holleman

weblog onderwijs 18-2-2009

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ http://www.trouw.nl/onderwijs/article2032195.ece/Brugklas_bestaat__alleen_in_naam_.html

² <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=569>

³ <http://www.trouw.nl/onderwijs/nieuws/voortgezet-onderwijs/article2032172.ece/>

⁴ http://www.trouw.nl/onderwijs/opinie/columns/article2027700.ece/Blindvaren_op_Cito_is_funest.html

⁵ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=579>

⁶ <http://www.refdag.nl/artikel/1391807/Ruim+baan+voor+gouden+handjes.html>

⁷ <http://www.elsevier.nl/web/10223793/Nieuws/Nederland/Brugklas-verdwijnt-door-vroege-schoolkeuze.htm>